

Grof Karlo (Dragutin) Khuen Hedervary

Grof Karlo (Dragutin) Khuen Hedervary potječe iz njemačko-mađarske obitelji. Rođen je 23. svibnja 1849. na području današnje Češke. Dio mladosti proveo je u Nuštru kraj Vinkovaca, gdje njegova obitelj ima veleposjede. Dobro poznaje i Zagreb jer je nekoliko godina u njemu studirao pravo.

Neposredan povod Khuenovu imenovanju za bana bila je afera nastala nakon što Hrvati nisu htjeli postaviti mađarske natpise uz grbove na zgradi Ministarstva financija u Zagrebu. Mađari primjenjuju silu, Hrvati prosvjeduju, grof Pejačević odlazi s banskog položaja, a Mađari taktiziraju; skidaju sa zgrade mađarske nazive, ali postavljaju Mađara u Zagrebu za bana.

Režim Khuena Hedervaryja potrajat će dvadeset godina. U tom se razdoblju sustavno guši svaka hrvatska oporba, novine su stalno pod zabranom, osnivaju se mađarske pučke škole, mađarski se uvodi i u hrvatske škole, državnu upravu, na željeznicu. Hrvati se iseljavaju, ponajviše u obećanu zemlju Ameriku, te po starom načelu Divide et impera Khuen potiče međustranačke sukobe i sukobe hrvatskog i srpskog građanstva.

Isidor Kršnjavi, kojemu su Strossmayer, Rački i mnogi drugi zamjerali služenje Khuenu, uspio je vješto u vrijeme njegova režima izvući novac i graditi kulturne objekte u Zagrebu. Stalni pritisak na sve što je hrvatsko stvara u hrvatskom puku, od Varaždina pa sve do Dalmacije, nacionalan ponos. Javljuju se novi, mladi političari poput Vladimira Vidrića i Stjepana Radića, koji se obrazuju pod utjecajem modernih europskih nacionalnih ideja. Hrvati nadilaze političke razlike i bore se za prirodno i zakonsko pravo Hrvatske na samosvojnost i ujedinjenje svih hrvatskih krajeva. Nemiri i afere svakodnevna su pojava.

Josip Strossmayer kralja i cara Franju Josipa u Bjelovaru na fini način naziva lašcem. U Zagrebu je 1895. Franjo Josip, u prigodi otvaranja zgrade Hrvatskog zemaljskog kazališta, dočekan povcima Slava Jelačiću i paljenjem mađarske zastave, a studenti širom Hrvatske sve češće prosvjeduju. Počinje se polako tresti položaj Khuena Hedervaryja. Franjo Josip, koji je imao veliko povjerenje u njega, ipak 1903. smatra da je Khuenovo vrijeme u Zagrebu isteklo, ali kako bi se njegova lojalnost još mogla iskoristiti u Mađarskoj, koja počinje tražiti veću samostalnost i vlastitu vojsku. Hedervary napušta Zagreb. Nikada se više neće vratiti u Hrvatsku, iako će preko novoga bana, Nikole Tomašića, a i poslije, kao mađarski premijer, još niz godina utjecati na hrvatsku politiku.

Dragutin, odnosno Karlo Khuen Hedervary umro je 16. veljače 1918. u Budimpešti. Dvije godine prije početka Prvoga svjetskog rata odbačen je kao političar i od ojačalih mađarskih nacionalnih struja i od bečkoga dvora.

Izvor: [Na današnji dan, HRT](#)

Dragutin Khuen-Héderváry (1849.-1918.) bio je od 1883. do 1903. godine dalmatinsko-hrvatsko-slavonski ban. Prvi je ban koji je u saborskom govoru 17. prosinca 1883. izrekao misao o jedinstvu ugarske države koja uključuje i Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju. U dvadeset godina banovanja revno je provodio mađarizaciju. Vlaho Bukovac (1855.-1922.) naslikao je portret po narudžbi vlade za dvoranu Odjela za bogoštovlje i nastavu. Na nagovor Isidora Kršnjavoga slikan je glatkom manirnom u tamnom galerijskom tonu. Ban je prikazan u velikaškoj gali, s bogatim magnatskim nakitom, oko vrata na lentici Orden zlatnog runa.

Izvor: [Hrvatska kulturna baština: Slavonija, Baranja i Srijem - vrela europske civilizacije](#)

KHUEN HÉDERVÁRY, Károly (Dragutin, Karlo, Karl), političar (Gräfenberg kraj Freiwaldaua, danas Jeseník u Češkoj, 23. V. 1849 — Budimpešta, 16. II. 1918). Školovao se privatno na obiteljskom imanju u Nuštru, a posljednji razred gimnazije završio u liceju u Pečuhu. Studij prava započeo u Zagrebu i okončao u Požunu. Tijekom 1870-ih bio je viši bilježnik u Srijemskoj županiji, parlamentarni zastupnik ugarske Liberalne stranke 1875–78. te zastupnik u Županiji Győr, koje je i veliki župan 1882–83. Hrvatski je ban bio 1883 – 1903, ugarski ministar predsjednik 1903. i 1910–12, a predsjednik Stranke narodnoga rada i zastupnik u ugarskom parlamentu 1913–18. Naslijedio 1874. od izumrle majčine obitelji Viczay naslov Héderváry (do tada nosio naslov Belási), koji će postati sastavnim dijelom njegova prezimena. Bio je oženjen Margitom Teleki, nećakinjom ugarskoga ministra predsjednika K. Tisze, koji mu je omogućio brži politički uspon. — Hrvatskim banom imenovan je nakon ukidanja komesarijata H. Ramberga 1. XII. 1883, sa zadaćom da primiri nezadovoljstvo. Ostao je upamćen po restriktivnim postupcima i izmjeni mnogih liberalnih zakona, većinom nastalih za banovanja I. Mažuranića: suspenziji jamstava neovisnosti sudstva (1884–92) i njihovom trajnom ukidanju, uvođenju zakona o izbornom redu s produljenim mandatom na pet godina (1887–88), ograničenju slobode tiska i obustavi porotne sudbenosti (1884–92, 1903–06). U Banskjoj Hrvatskoj vladao je uz pomoć saborske većine što ju je činila unionistička Narodna stranka, koje su pripadnici većinom potekli iz vrha zemaljske uprave i činovništva. Često se obraćao saborskim zastupnicima, a neki od njegovih govora tiskani su u zasebnim brošurama (1890, 1893, 1897); u svim nastupima branio je nagodbenu sustav, a pod ulogom bana nije razumijevao samo obranu hrvatskih interesa nego i cjelokupne državne zajednice. Novi saborski poslovnik (1884) i kruta primjena zakona o pravu sastajanja izazvali su opće nezadovoljstvo oporbe, kojoj je bilo ograničeno saborsko djelovanje i drugi oblici javne promidžbe. U radikalizmu otpora prednjačila je Stranka prava; nezadovoljstvo je kulminiralo 5. X. 1885, kad su ga, zbog odluke da se iz Zagreba u Budimpeštu prenesu komorski spisi, uključujući one o konfisciranim imanjima Zrinskih i Frankapana, u Hrvatskom saboru fizički napali pravaški zastupnici J. Gržanić i G. Tuškan. Politički dar ban je iskazao u vješto taktiziranju s oporobom. Njegova tvrdnja da je Stranka prava modificirala svoj program u prilog priznavanja Hrvatsko-ugarske nagodbe (1892) i posjet biskupu J. J. Strossmayeru u Đakovu (1893) unijeli su raskol u oporbene redove. Iako mu je to omogućilo lakše održavanje vlasti, nije nadzirao situaciju u potpunosti. Prigodom dolaska kralja Franje Josipa I. u Zagreb 1895. došlo je do demonstracija sveučilišne mladeži, a kad je 1897. potaknut liberalnim ugarskim zakonom, predložio uvođenje civilnoga braka, protiv njega su otvoreno nastupili i mnogi katolički svećenici. Te godine donio je posebne mjere i protiv socijaldemokrata, jer je držao da djeluju izvan zakonskih okvira. Podupirao je srpske institucije, omogućio razvoj srpske elite i njezin nerazmjerno velik utjecaj u politici i gospodarstvu te donio zakon o uređenju položaja Srpske pravoslavne Crkve i Srba u Banskjoj Hrvatskoj (1887). Zbog pristajanja vodećih srpskih političara, članova Srpskoga kluba u Hrvatskom saboru, uz bana nepopularnoga u široj javnosti nastala je sintagma »Khuenovi Srbi«, a rjeđe su ga nazivali i »srpski ban«. Razvijanje radikalnih oblika srpskoga nacionalizma i savezništvo s banom izazivali su reakcije, vrhunac kojih su bile protusrpske demonstracije u Zagrebu u rujnu 1902. Potpora Srbima tumači se i dobrim odnosima Austro-Ugarske i Obrenovića u širem kontekstu ostvarivanja austro-ugarskoga utjecaja na Balkanu. Ban je podupirao i regionalizam, napose »slavonstvo« (u javnosti se izjašnjavao kao Slavonac), što su njegovi protivnici držali poticanjem separatizma. Takva se politika pripisuje njegovoj interesnoj povezanosti sa slavonskim veleposjednicima i bogatijim građanstvom nehrvatskoga podrijetla, čime je Hrvate kao nositelje kapitala dovodio u nepovoljan položaj. Zakonom o pučkim školama iz 1888.

omogućio je osnivanje mađarskih pučkih škola u Slavoniji, a protuzakonito je dopustio uvođenje mađarskoga jezika u službenu uporabu (osobito u željezničkom prometu) i kao obvezatan predmet u školama (1894). Pod njegovom je upravom u Hrvatskoj ipak došlo do gospodarskoga napretka, što je dijelom bila posljedica kretanja nakon velike agrarne krize 1873–90. Novi su zakoni dali zamah gospodarstvu, a statistički podatci pokazuju rast proizvodnje, modernizaciju poljodjelstva, povećanje broja zaposlenih u obrtu te osnivanje većega broja banaka i štedionica. Poboľjšanje gospodarskoga stanja omogućilo je veće investicije (uglavnom stranim kapitalom), ali još uvijek nedovoljno za osjetniji razvoj. Najvidljiviji uspjesi postignuti su u urbanom razvoju Zagreba. Banovi branitelji držali su da je napredak rezultat njegova zauzimanja za hrvatske potrebe pri mjerodavnim tijelima u Budimpešti, zbog čega se na poč. 1890-ih više izdvajalo iz zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga proračuna, dok su kritičari tvrdili da je ometao brži razvoj domaćega poduzetništva, što je negativno utjecalo na strukturu vlasništva i smjerove investicija. Za njegova banovanja naglo se povećalo iseljivanje u prekoceanske zemlje, što je bila posljedica porasta stanovništva i prespore industrijalizacije.

Grof Khuena Hedervarya

Narodni pokret 1903. i politička kriza u Ugarskoj označili su kraj njegova banovanja, no i nakon odlaska s toga položaja utjecao je na hrvatske prilike; pomogao je N. Tomašiću u izboru za hrvatskoga ministra u Budimpešti te ga podupirao na banskom položaju. Uoči I. svjetskoga rata izjavio je da ideju jugoslavenske države s gledišta Hrvata drži neprikladnom zbog srpskoga pitanja, a rješenje statusa Bosne vidio je u njezinu priključenju Ugarskoj, sukladno dosljednomu zagovaranju koncepcije snažne mađarske države unutar Austro-Ugarske. U hrvatskoj su historiografiji, publicistici i memoaristici on i njegova politika ocjenjivani sintagmama »jaka ruka« (J. Šidak), »željezna ruka« (Mirjana Gross), »bahati feudalac« (V. Bogdanov), »politika biča i zobi« (I. Pilar), a »khuenovština« je postala oznakom vladavine pomoću progona, nasilja i korupcije. Prevladava ocjena da je, kao osoba od osobita vladarova povjerenja, kruto provodio dualističku politiku koja je sputavala Hrvate na putu do ostvarenja nacionalnih i državnih prava. S druge strane, povjesničari umjetnosti drže kako nije dovoljno istaknuta njegova uloga »motora dinamizacije procesa urbanizacije i modernizacije Zagreba« (Snješka Knežević). Iznimka je i apologetska monografija njegova suvremenika M. Polića, koja ga je prikazala kao uzornoga upravitelja i prosvjetitelja. — K. je revno branio dualistički ustroj Monarhije i upravljao u skladu s Hrvatsko-ugarskom nagodbom, no nije ostvario hrvatsku autonomiju s obzirom na Ugarsku, ponajprije financijsku. Unatoč mnogobrojnim protivnicima, pokazao se kao sposoban političar koji je znao nametnuti vlastitu političku volju.

LIT.: Razgovor bana grofa Khuena-Hédervárya s dopisnikom Narodny Listi. Pozor, 4(1884) 228, str. 1–2. —x»: Die »Slavonier«. Agramer Tagblatt, 8(1893) 49, str. 1–2. — V. Đurđević: Govor prigodom adresne debate u saboru kralj. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Zagreb 1897. — Das »große Problem«. Agramer Tagblatt, 12(1897) 122, str. 1–2. — F. Potočnjak: Poštenje i moral pod vladom Dragutina grofa Khuen-Héderváryja u Hrvatskoj. Novi Sad 1898. — M. Polić: Ban Dragutin grof Khuen-Héderváry i njegovo doba. Zagreb 1901. — R. Horvat:Najnovije doba hrvatske povijesti. Zagreb 1906, 290–296. — Knez Slavonije. Sloga, 1(1910) 14, str. 1. —Neutrum: Skandal an der Balkangrenze: Enthüllungen über die Tätigkeit des ungarischen Ministerpräsidenten Grafen Khuen Héderváry. (S. I.) 1910. — J. Ibler: Hrvatska politika 1903.–1913, 1. Zagreb 1914, 5–7, 38–39, 57–62, 71–72. — Grof Khuen Héderváry i jugoslavensko pitanje. Obzor, 58(1917) 338, str. 2. — (Nekrolozi): Die Drau, 51(1918) 39, str. 1–2; Kroatische Rundschau, 1(1918) 2, str. 31–32; Male novine, 9(1918) 44, str. 1; Narodne novine, 84(1918) 39, str. 1; Obzor, 59(1918) 37/38, str. 3. — F. Šišić: Korespondencija Rački—Strossmayer, 2–3. Zagreb 1929–1930. — M. Nehajev: Khuen. Hrvatska revija, 4(1931) 7, str. 363–372. — Prije pedeset godina. Jutarnji list, 22(1933) 7855, str. 10. — I. Peršić: 50-godišnjica dolaska bana Khuena u Zagreb. Ibid., 7874, str. 22. — M. Ujević: Khuenova vladavina u Hrvatskoj. Luč, 30(1934–35) 5, str. 7–8. — M. Radošević: Osnovi savremene Jugoslavije. Političke ideje, stranke i ljudi u XIX. i XX. veku. Zagreb 1935. — J. Horvat (h.): Politička drama jednog zagrebačkog načelnika. Kako je ban grof Khuen Héderváry progonoio zagrebačkog gradonačelnika Nikolu pl. Badovinca? Jutarnji list, 26(1937) 9000, str. 17–18. — Isti: Stranke kod Hrvata i njihove ideologije. Beograd 1939, 56–59. — V. Bogdanov: Historija političkih stranaka u Hrvatskoj. Zagreb 1958, 715–728. — I. Karaman: Privredni položaj Slavonije u Habsburškoj monarhiji pod nagodbenim sistemom (1868–1918). Zbornik Historijskog instituta Slavonije, 4(1966) str. 283–374. — R. Lovrenčić: Geneza politike »novog kursa«. Zagreb 1972. — J. Šidak: Studije iz hrvatske povijesti XIX stoljeća. Zagreb 1973. — M. Gross: O položaju plemstva u strukturi elite u sjevernoj Hrvatskoj potkraj 19. i na početku 20. stoljeća. Historijski zbornik, 31–32(1978–79) str. 129–133, 140–142. — I. Kršnjavi: Zapisci. Iza kulisa hrvatske politike, 1–2. Zagreb 1986. — S. Knežević: Zagrebačka zelena potkova. Zagreb 1996. — S. Matković: Izbori za Hrvatski sabor 1897. godine: afirmacija Khuenove autokracije. Časopis za savremenu povijest, 29(1997) 3, str. 469–491. — M. Gross: Izvorno pravaštvo. Ideologija, agitacija, pokret.Zagreb 2000. — I. Karaman: Hrvatska na pragu modernizacije (1750.–1918.). Zagreb 2000. — I. Perić: Hrvatski državni sabor, 2. Zagreb 2000. — M.Artuković: Srbi u Hrvatskoj (Khuenovo doba). Slavonski Brod 2001. — D. Čepulo: Prava građana i moderne institucije. Europska i hrvatska pravna tradicija. Zagreb 2003. — S. Matković: Ban Khuen-Héderváry – značenje i utjecaji. Povijest u nastavi, 1(2003) 1, str. 37–47. — N. Rumenjak: Srpski zastupnici u Banskoj Hrvatskoj. Okvir za kolektivnu biografiju 1881.–1892. Zagreb 2003. — A. Szabo: Banska Hrvatska u doba bana Khuen-Héderváryja. U: Povijest Hrvata, 2. Zagreb 2005, 530–540. — D. Šokčević: Odjek narodnog pokreta u Hrvatskoj u mađarskoj javnosti (1903. god.). Časopis za savremenu povijest, 37(2005) 3, str. 665–678.

Izvor: [Stjepan Matković i Dinko Šokčević \(2009\)](#)

članak preuzet iz Hrvatskog biografskog leksikona, izdanje 1983. - 2009.

Obavezno pročitajte

Ban Dragutin grof Khuen-Héderváry i njegovo doba

Published **1901** by Izdao jedan hrvatski rodoljub, Tiskara i litografija Mile Maravića

Podilite:

»>

Komentiranje za ovog članka više nije moguće.

JComments